

۱۴۷۱۱۱.

پژشکده تاریخ اسلام

مجموعه مقالات

همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان

نخستین همایش گروه سیره معصومین^(ع)

پروژه سیره تاریخ اسلام

جمعی از نویسندگان

به اهتمام دکتر سید احمد رضا خضری

استاد دانشگاه تهران و دبیر علمی همایش

تهران، ۱۳۹۶

پژوهشکده تاریخ اسلام

مجموعه مقالات

همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان

دبیر علمی همایش: دکتر سید احمد رضا خضری

مدیر نشر و دبیر اجرایی همایش: خلیل قوبدل

ناشر: پژوهشکده تاریخ اسلام

چاپ اول: ۱۳۹۶

شمارگان: ۱۰۰۰

چاپ و صحافی: تقویم

ردیف انتشار: ۶۴

۳۲۵۰۰ تومان

حق چاپ برای پژوهشکده تاریخ اسلام محفوظ است

خیابان ولیعصر (عج)، خیابان عباسی، خیابان رستگاران، شهرز شرقی، شماره ۹

تلفن: ۶۸۶۱ ۸۸۶ - ۸۸۶۷۶۸۶۰ - ۸۸۶

web: www.ia.ac.ir

سرشناسه:	همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان، نخستین: ۱۳۹۲: تهران)
عنوان و نام پدیدآور:	مجموعه مقالات همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان؛ نخستین همایش گروه سیره معصومین (ع) به اهتمام جمعی از نویسندگان و گروه سیره معصومین (ع) پژوهشکده تاریخ اسلام؛ دبیر علمی همایش سیداحمد رضا خضری.
مشخصات نشر:	تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۵۳۹ ص: جنول، نمودار.
فروست:	پژوهشکده تاریخ اسلام؛ ۶۴
شابک:	978 - 600 - 7398 - 36 - 4
وضعیت فهرست نویسی:	فیبا
یادداشت:	کتابنامه.
عنوان دیگر:	نخستین همایش گروه سیره معصومین (ع).
موضوع:	سنت نبوی — کنگره ها.
موضوع:	سنت نبوی — نقد و تفسیر — کنگره ها.
شناسه افزوده:	خضری، سید احمد رضا، ۱۳۴۵.
شناسه افزوده:	پژوهشکده تاریخ اسلام. گروه سیره معصومین (ع).
رده بندی کنگره:	۱۳۹۲ BP۲۲۴/۴۶/۵۷۶
رده بندی دیویی:	۲۹۷/۹۳
شماره کتابشناسی ملی:	۴۵۵۱۷۳۱.

سخن اول

تاریخ هر امت و جامعه‌ای نیازمند فرهنگ و تمدن آن است. به همین دلیل، علم تاریخ در میان علوم، جایگاهی ویژه یافته است. جامعه اسلامی به عنوان یک امت جهانی، دارای چهارده قرن سابقه تاریخی با ابعاد و عناصری بی‌سابقه است. اهمیت این پیشینه تاریخی و ابعاد گوناگون آن، مانند فرهنگ، تمدن، علم، اخلاق، فلسفه و هنر و نقش بی‌بدیل آن در تمدن جهان معاصر، تلاش گسترده دانشگاه‌ها و دانشمندان غربی و نیز در راه تحقیق و مطالعه این تاریخ عظیم برانگیخته است؛ تا بدان پایه که معتبرترین منابع و اطلاعات پژوهشی در حوزه‌های گوناگون تاریخ اسلام را در مراکز علمی غرب می‌توان سراغ گرفت.

به‌رغم توجه ویژه پژوهشگاه‌های دنیای غرب به اسلام، با علنی ناتوانی ذاتی آنها از شناخت اسلام ناب و حقیقی - به دلیل عدم دسترسی مستقیم و به دور از حریف، به منابع اصیل، و لاجرم اطلاع محدود پژوهشگران از زمینه‌ها و پس‌زمینه‌های یک تحقیق علمی جامه، آغاز حرکتی اساسی و همه‌جانبه از سوی دانشمندان اسلامی به منظور تصحیح و تکمیل تلاش‌های گذشته ضروری است. اگر این حرکت، گسترده، غنی و متکی بر پیشرفته‌ترین روش‌های پژوهشی آغاز شود، بی‌شک تغییرات بنیادی در مسیر این گونه مطالعات در پژوهشگاه‌های مهم دنیا در زمینه تاریخ اسلام و مسائل مختلف آن دور از دسترس نخواهد بود.

هدف اساسی از تأسیس پژوهشکده تاریخ اسلام - که هم اکنون در آغاز راه است - گام زدن در راه تحقق این آرمان می‌باشد. این پژوهشکده با همت و پیگیری استادان ارزشمند تاریخ اسلام و رشته‌های پیوسته به آن، آغاز به کار کرده و برای نیل به اهداف مقدس خود، آماده همکاری با

همه کسانی است که به این اهداف ایمان دارند. از این رو، پاسخگویی به هزاران پرسش را که در خلال مطالعه ۱۴ قرن تاریخ اسلام مورد توجه خواننده و به خصوص پژوهشگران قرار می گیرد، و جهت همت خود قرار داده است. تحقق این مهم با روش های گوناگون دنبال می شود، که نشر آثار پژوهشی استادان و کارشناسان - به صورت تألیف و یا ترجمه - مانند اثر حاضر، از جمله آنهاست. البته برنامه هایی همچون تشکیل کارگاه های تخصصی، نشست های علمی تخصصی و حمایت از پروژه های پژوهشی مورد نیاز، نیز برای تحقق هدف یاد شده در حال پیگیری و اجراست که ضرورت دارد کیفیت و کمیت آنها افزایش یابد.

این مرکز هم اکنون با شش گروه علمی و زیر نظر شورای علمی فعالیت می کند، که ان شاء الله به زود تعداد آنها به دو برابر افزایش خواهد یافت. از جمله اقدامات کم سابقه پژوهشکده، تأسیس دانشنامه جغرافیه تاریخی جهان اسلام است که بزودی اولین مجلد آن عرضه خواهد شد. این دانشنامه با ریاست دکتر استادان در هفت گروه علمی مشغول فعالیت است و هزاران مدخل را - تاکنون - همراه با منابع اصلی آن در پایگاه اینترنتی عرضه کرده است تا دسترسی محققان به منابع را آسان کند.

پژوهشکده تاریخ اسلام به وسیله پایگاه اینترنتی خود با همه پژوهشگران و علاقه مندان به مطالعه در سراسر جهان پیوند برقرار می کند این پایگاه علاوه بر انعکاس همه فعالیت های این مرکز علمی، بازتاب دهنده فعالیت های علمی انجام شده توسط مراکز و اشخاص دیگر در این رشته است. با فعال شدن پایگاه مزبور، دسترسی پژوهندگان به مرکزی جامع و همه جانبه، که انعکاس دهنده همه آثار موجود در زمینه تاریخ اسلام باشد، میسر خواهد شد.

علاوه بر آن، هم اکنون کتابخانه تخصصی (حقیقی و مجازی) این مرکز است و به تدریج فعال تر خواهد شد. از خداوند بزرگ، برای این تلاش و همه تلاشگران در این حقل و حقیقت، آرزوی موفقیت می کنم.

سیدهای خامنه ای

رئیس پژوهشکده تاریخ اسلام

فهرست مطالب

۱۳	* سرسخن
	عباس احمدوند، موسی‌الرضا رازقی
۱۵	* نگارش سیره‌نویسی در میان شیخین؛ الگو و چالش‌ها
	محمدقاسم احمدی
۳۵	* روابط خارجی و بین‌المللی در سیره پیامبر اکرم (ص)
	عباسعلی اخوان ارمکی، فاطمه حمیدیان
۶۳	* اصول خوشبختی خانواده از دیدگاه حضرت محمد (ص)
	انسیه باقری
۱۰۹	* ناقلان (راویان) و نگارندگان سیره پیامبر (ص)
	علی‌اکبر جعفری، آرمان فروهی، عادل شمبانی-مقدم
۱۱۷	* سیره اقتصادی پیامبر (ص)، الگوی برتر مدیریت اقتصادی جامعه
	محسن حیدرنیا
۱۳۵	* مدخلی بر شناخت سیره‌نویسی فارسی در شبه‌قاره
	سید احمدرضا خضری، احمد فلاح‌زاده
۱۵۹	* نظام حاکم بر بازارهای شبه‌جزیره در دو زمانه جاهلی و عصر نبوی

نیره دلیر

- * مشارکت اجتماعی زنان در سیره پیامبر (ص)
و مقایسه آن با قرائت غزالی در احیاء علوم الدین ۱۹۹

محمود ذکات

- * سیره پیامبر (ص) به مثابه تبلیغ اسلام در دوران مکی ۲۲۱

منیژه رضایور، مهدی فکری

- * بررسی ماجرای شق صدر در تفاسیر قرآن ۲۳۵

مرتضی رضایی

- * بررسی سیره مدنی رسول خدا (ص) در پژوهش‌های تاریخی همیلتون گیپ ۲۴۵

محمدحسین رفیعی

- * جریان‌شناسی سیره پیامبر (ص) در روایت
با تأکید بر مطالعات در باب سیره و وقایع حدیث در سنت اسلامی ۲۶۱

مریم زبرجدی

- * نسبت میان دولت مدنی پیامبر (ص) و بافت قبیله عرب ۲۹۳

زهرا صفرنژاد بروجنی

- * آداب معاشرت در آیین سیره اجتماعی پیامبر (ص) ۳۲۱

نعمت‌الله صفری فروشانی، حسین قاضی‌خانی

- * رسول خدا (ص) و مدیریت چالش جانشینی ۳۳۷

سعید طاوسی مسرور

- * تحلیل و نقد تاریخی گزارش امین‌الاسلام طبرسی از غزوة خیبر ۳۶۷

علی‌اکبر عباسی

- * اوضاع دینی جزیره العرب (در مقایسه با ایران و روم) در آستانه ظهور اسلام ۳۸۵

علی غلامی دهقی، فخرالسادات متقی

- * اصول و مبانی سیره اجتماعی پیامبر اعظم ۳۹۵

- حسین قاضی‌خانی
* رسول خدا (ص) و مدیریت تعارض‌های ساختاری جامعه مدینه ۴۱۳
- زینب کریمی، محمد علی جلونگر
* بررسی آراء و افکار ولتر درباره شخصیت حضرت محمد (ص) ۴۳۹
- علی گلریز
* هجرت: وحی الهی یا تدبیر پیامبر (ص) ۴۵۷
- محمد محمدقلنا
* جریان شدسم در عصر نبوی ۴۷۵
- ژیلا معیر
* سیر تحول سیره‌نویسی از کید در کتب مدینه ۴۹۳
- محمدرضا هدایت‌پناه
* شیعه، پیشگام در سیره‌نگاری
جایگاه جابر بن عبدالله انصاری در سیره‌نگار ۵۰۹

سرسخن

سیره پیامبر^(ص) از مهم‌ترین موضوعاتی است که مورد توجه جدی مسلمانان قرار گرفت و شمار زیادی از صحابه بلافاصله پس از درگذشت آن حضرت به بیان جنبه‌های مختلف سیره و مغازی پرداخته و نومسلمانان را با کردار، رفتار و گفتار پیامبر^(ص) و حوادث و رویدادهای عصر نبوی آشنا ساختند. این مهم در جریان فتوح و سر از آن که اسلام با سرعتی نامنتظر، در نواحی مختلف جهان پیش رفت، بیش‌تر مورد توجه قرار گرفت. زیرا آن دسته از ساکنان سرزمین‌های مفتوحه که به آن دین گرویده بودند، در کنار آموختن احکام و دستورات دین اسلام، مشتاقانه احوال آورنده آن را از یاران و همراهان وی جویا شدند. این درخواست‌ها که همزمان با پیشرفت روزافزون فتوح در حال افزایش بود، پاسخ‌های گوناگونی از یاران پیامبر دریافت نمود و از همین رهگذر سیره آن حضرت که مسلماً یک گونه بیش نبود، به صورت‌های مختلف بیان گردید و ای بسا دچار دگرگونی‌هایی شد که ناشی از رقابت‌های قبیله‌ای، تعصبات شخصی و غایفه‌ای و بی‌دقتی برخی از مسلمانان از یک سو؛ و نفوذ افکار و اندیشه‌های مذهبی پیروان دیگر ادیان از دیگر سو بود. این مهم که می‌رفت تا آرام آرام سیره واقعی آن حضرت را در زیر زنگار تحریف و تغییر پنهان سازد، ضرورت ساماندهی دقیق و علمی به گزارش‌های گوناگون و گاه متناقض درباره سیره را بر مسلمانان روشن ساخت. هم از این رو بود که از همان نیمه اول سده نخست هجری، گروهی از صحابه و تابعین با فهم این ضرورت، در صدد تبیین، تدوین و آموزش سیره واقعی آن حضرت برآمدند. این کوشش‌ها طی سال‌ها و سده‌های بعد همچنان تداوم یافت و سیره‌نگاری و سیره‌پژوهی به دانشی مهم با اصول و قواعد مشخص مبدل گردید و حاصل آن نگارش ده‌ها کتاب،

رساله و مقاله در موضوع سیره، مغازی، اخلاق، شمائل و دلائل النبوه بود.

با این همه باید اذعان نمود که هنوز اتهامات فراوان و پرسش‌های بی‌پایانی درباره زوایای پنهان سیره آن بزرگوار باقی مانده که همچنان نیازمند پژوهش جدی است. از این رو گروه سیره پژوهشکده تاریخ اسلام با درک این واقعیت، این فرصت را در اختیار استادان و پژوهشگران عرصه تاریخ نهاد تا در همایش سیره پژوهی و سیره پژوهان، آخرین دستاوردهای پژوهشی خود را در اختیار دوستداران و علاقمندان این حوزه قرار دهند. باشید که این اقدام راهی به سوی بازایی واقعیات سیره پیامبر گرامی اسلام، که در زمانه کنونی بیش از وقت دیگر بدان نیازمندیم، بازگشاید.

نچه پیش رو دارید، بیست و چهار مورد از مقالات ارائه شده به همایش یاد شده است که از میان دهها مقاله ریاضی، آمار، کمیته علمی همایش برگزیده شده است. در اینجا لازم می‌دانند تا سپاس خالصانه خود را از اعضای کمیته علمی همایش و یکایک استادان و همکارانی که ما را در برگزاری همایش یاری دادند اعلام نماید.

سید احمد رضا خضری

دبیر علمی همایش